

2025

Nulmonitoring van nachtvlinders in de bosranden van Zuid-Limburg

Nulmonitoring van nachtvlinders in de bosranden van Zuid-Limburg 2025

Tekst

Arno van Stipdonk en Jurriën van Deijk

Met medewerking van

Rik Wever

Rapportnummer

VS2025.041

Projectnummer

P-2025.029

Productie

De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
T 0317 46 73 46
E info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

Opdrachtgever

Bosgroep Zuid Nederland

Deze publicatie kan worden geciteerd als

Stipdonk, A.H. van & van Deijk, J.R. (2025). Monitoring van de nachtvlinders in de bosranden van Zuid-Limburg 2025. Rapport VS2025.041 De Vlinderstichting Wageningen.

Trefwoorden

Nachtvlinders, nulmeting, Zuid-Limburg, hellingbossen

December 2025

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van De Vlinderstichting, noch mag het zonder een dergelijke toestemming gebruikt worden voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

Inhoud	3
Inleiding.....	4
Methode	5
Telrondes.....	6
Resultaten	7
Nachtvindersoorten van bosranden	10
Typische soorten van bosranden	10
Bijzondere macronachtvinders	12
Bijzondere micronachtvinders	14
Bijzondere bijvangst.....	15
Literatuur	16
Bijlage 1 Overzicht van de onderzochte locaties	17

Inleiding

Vlinders vormen een belangrijke groep in ecosystemen. Ze zijn een belangrijke bron van voedsel voor onder andere vogels en vleermuizen, ze bestuiven bloemen en hebben diverse relaties met andere insectengroepen waarmee ze onlosmakelijk zijn verbonden. In Nederland komen ongeveer 2400 soorten vlinders voor, onder te verdelen in ongeveer 60 soorten dagvlinders, 865 soorten macronachtvlinders en ruim 1400 soorten microvlinders. Meer dan de helft van het aantal soorten macronachtvlinders is afhankelijk van houtige waardplanten waarvan diverse soorten gebonden zijn aan bosranden. Door de grote soortenrijkdom zijn er echte specialisten bij die enkel in bosranden voorkomen, zoals de bosrankspanners.

Methode

Het nachtvlinderonderzoek is uitgevoerd met LedEmmers waarmee de nachtvlinders gestandaardiseerd zijn gemonitord. De aantrekking van deze val is slechts enkele meters waardoor ze goed zijn in te zetten voor effectmonitoring, zoals in bosranden.

Het nachtvlinderonderzoek is onderdeel van een groter onderzoek dat de Bosgroepen uitvoert van het effect van bosrandbeheer. De locaties waar de nachtvlindervallen kwamen te staan is dan ook door hen uitgezocht. Elke locatie is onderverdeeld in één of twee secties waar een LedEmmer werd geplaatst. Dit onderzoek is de nulmeting voordat maatregelen getroffen zouden worden, en er zijn nu zowel op de toekomstige maatregelstroken als op de controlestroken LedEmmers geplaatst. In totaal zijn de vallen in 6 gebieden geplaatst langs 26 stroken. Dit resulteerde in een totaal van 50 LedEmmers. In bijlage I zijn alle exacte locaties van de vallen terug te vinden. De LedEmmers zijn tijdens vijf telrondes allemaal op dezelfde avond geplaatst en gedurende de daaropvolgende ochtend gelegegd waarbij alle nachtvlinders zijn genoteerd, zowel soorten als aantallen per soort. Door alle LedEmmers op dezelfde avond te plaatsen zijn de weersomstandigheden op alle locaties vrijwel gelijk waardoor de telgegevens tussen de locaties met elkaar te vergelijken zijn. Binnen de offerte werden enkel de macronachtvlinders en de zeldzame microvlinders afgesproken, maar er is voor gekozen om alle microvlinders op naam te brengen en te tellen. Dezelfde tellingen kunnen over een aantal jaren volgens dezelfde methode worden uitgevoerd.

Figuur 1 Het nachtvlinderonderzoek is uitgevoerd met LedEmmers

Telrondes

De vijf telrondes zijn over het jaar verdeeld op momenten dat er veel nachtvlinders actief zijn (Figuur 2). De LedEmmers zijn geplaatst op 31 maart 2025, 22 juli 2025, 11 augustus 2025, 19 augustus 2025 en 4 november 2025. De eerste ronde in maart is gekozen omdat er op dit moment veel voorjaarsuilen en voorjaarsspanners actief zijn, maar ook soorten die als nachtvlinder overwinterd hebben. Deze soorten kunnen in hoge aantallen voorkomen en de rupsen spelen in het voorjaar een belangrijke voedselbron voor onder andere jonge vogels. De tweede, derde en vierde ronde zijn uitgevoerd in de tweede helft van juli en in augustus. Dit is de soorten rijkste periode en is ook de vliegtijd van de Spaanse vlag, één van de twee soorten die op de habitatrichtlijn staan en veel in Zuid-Limburg voorkomt. De vijfde ronde is in november uitgevoerd, wanneer er een piek van het aantal nachtvlinders dat actief is, die ook voornamelijk in het vroege voorjaar rups zijn en daarmee een belangrijke voedselbron. We hebben voor deze perioden gekozen om een zo'n goed mogelijk beeld te krijgen van het aantal soorten maar ook van het aantal nachtvlinders dat gedurende het jaar op iedere locatie aanwezig is. De LedEmmers zijn geplaatst bij goede weersomstandigheden: relatief hoge nachttemperatuur (bewolkt) en beperkte wind. De voorjaarsronde op 31 maart hadden we graag iets eerder willen uitvoeren omdat eind maart de piek van veel voorjaarsoorten rond half maart is. Helaas is dit niet gelukt omdat we toen nog niet alle gegevens en vergunningen tot onze beschikking hadden.

Resultaten

Er zijn tijdens de vijf telrondes in totaal 7687 nachtvinders geteld verdeeld over 393 soorten: 4974 macronachtvlinders geteld verdeeld over 199 soorten en 2713 microvlinders verdeeld over 193 soorten.

In onderstaande tabel 1 staan het aantal soorten en individuen opgesplitst in micro- en macronachtvlinders nachtvinders die per sectie zijn geteld. Op drie secties zijn extra LedEmmers geplaatst. Deze zijn in kolom a aangezien met de opmerking “extra’ tussen de haakjes.

Tabel 1. Samenvattende tabel met het aantal waargenomen soorten en exemplaren per sectie. De eerste kolom (a) refereert naar de secties zoals beschreven in het document “Plan van aanpak” van de Bosgroep Zuid Nederland waarvan een overzicht staat in de tabel in bijlage 1; overzicht van het totaal aantal soorten macronachtvlinders per sectie (b); het aantal individuen macrovlinders per plot (c); het aantal soorten micronachtvlinders per plot (d); het aantal individuen micronachtvlinders per plot (e) en het totaal aantal individuen (macro en micronachtvlinders) per plot (g)

Sectie (a)	Macronachtvlinders		Micronachtvlinders		Totaal aantal soorten (f)	Totaal aantal individuen (g)
	Aantal soorten (b)	Aantal exemplaren (c)	Aantal soorten (d)	Aantal exemplaren (e)		
12-1	45	71	31	52	76	123
13-1	78	124	40	112	118	236
15-1	42	75	23	39	65	114
15-2	51	86	42	70	93	156
16-1	48	66	33	72	81	138
16-2	31	44	21	37	52	81
17-1	50	107	33	45	83	152
17-2	45	73	44	96	89	169
18-1	59	107	28	43	87	150
18-2	50	71	19	29	69	100
19-1	65	122	23	29	88	151
19-2	60	127	22	33	82	160
24-1	32	50	18	31	50	81
24-2	38	66	10	10	48	76
25-1	36	84	21	37	57	121
25-2 (extra)	46	88	21	29	67	117
26-1	37	55	21	32	58	87
26-2	54	71	24	28	78	99
27-1	31	47	20	30	51	77
27-2 (extra)	28	48	13	30	41	78
28-1	34	80	20	36	54	116
28-2	32	51	12	24	44	75
35-1	37	69	37	61	74	130
35-2	51	100	33	71	84	171
37-1	51	99	33	57	84	156
37-2	85	164	42	58	127	222
38-1	52	92	26	63	78	155
38-2 (extra)	55	92	26	41	81	133
39-1	53	98	27	47	80	145

39-2	56	106	18	40	74	146
40-1	61	96	25	43	86	139
40-2	20	37	16	21	36	58
41-1	52	83	18	26	70	109
41-2	60	113	23	32	83	145
42-1	62	132	29	49	91	181
42-2	45	96	30	35	75	131
43-1	49	105	30	65	79	170
43-2	51	82	39	69	90	151
44-1	58	81	30	43	88	124
44-2	74	134	39	52	113	186
45-1	77	167	43	69	120	236
45-2	54	85	41	120	95	205
50-1	58	129	24	30	82	159
50-2	57	158	24	29	81	187
51-1	52	105	15	28	67	133
51-2	50	100	10	12	60	112
58-1	103	233	40	87	143	320
58-2	90	192	24	48	114	240
64-1	68	137	47	206	115	343
64-2	83	176	49	267	132	443
Totaal		4974		2713		7687

Op een aantal locaties waren voor het uitvoeren van de eerste telronde in maart 2025 reeds kapwerkzaamheden uitgevoerd. Met name tijdens de tellingen in maart en november waren op deze locaties duidelijk minder nachtvlinders aanwezig dan op locaties waar geen werkzaamheden zijn uitgevoerd. Dit kwam mogelijk door het verschil in microklimaat: in het bos blijft de temperatuur langer hangen dan op de open plekken.

Figuur 2 en 3. Open bosranden waar reeds kapwerkzaamheden waren uitgevoerd in het Savelsbos (links) (foto Jurriën van Deijk) en Colmonderbos (rechts) (foto Arno van Stipdonk)

Nachtvindersoorten van bosranden

Bosranden zijn het leefgebied van diverse nachtvindersoorten. Vaak zijn de waardplant(en) van deze nachtvindersoorten aanwezig in dit habitat-type zoals bosrank (*Clematis vitalba*), braam (*rubus spec.*), sleedoorn (*Prunus spinosa*) en meidoorn (*Crataegus spec.*). Een aantal van onderstaande soorten komen vrijwel uitsluitend voor in bosranden, andere soorten komen ook in andere habitat-typen voor. Hieronder worden enkele van deze typische soorten die we tijdens het onderzoek hebben aangetroffen kort toegelicht.

Typische soorten van bosranden

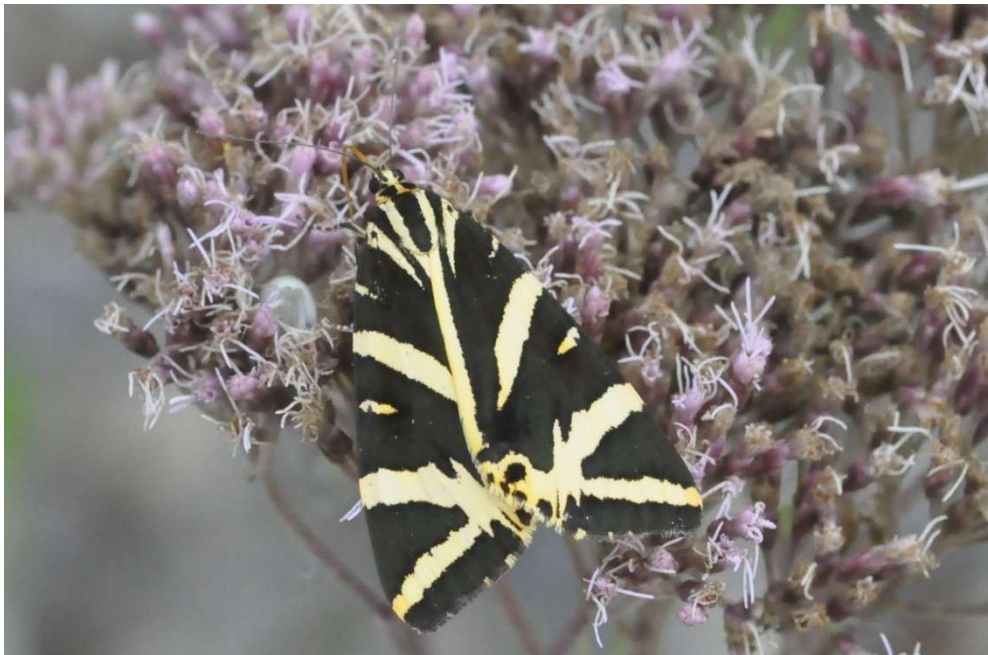
- Bruine bosrandspanner (*Horisme vitalbata*) is een zeldzame nachtvlinder met als enige waardplant bosrank. Deze nachtvlinder komt voor in Zuid-Limburg en in de duinen.
- Egale bosrankspanner (*Horisme tersata*) en tweelingbosrankspanner (*Horisme radicularia*) lijken sprekend op elkaar. De belangrijkste waardplant van beide soorten is bosrank. Egale bosrankspanner is vrij algemeen en komt verspreid over Nederland voor. Tweelingbosrankspanner lijkt een stuk zeldzamer te zijn en komt vooral in Zuid-Limburg voor.

Figuur 2 en 5. tweelingbosrankspanner (foto: Rik Wever)

- Witvlekbosrandspanner (*Melanthia procellata*) is een wat algemenere soort en komt verspreid over Nederland voor. Maar ook van deze soort met bosrank als belangrijkste waardplant is de grootste populatie in Zuid-Limburg aanwezig.
- Ook tere zomervlinder (*Hemistola chrysoprasaria*) heeft bosrank als belangrijkste waardplant. Deze zeldzame soort komt verspreid over het land voor maar vooral in Zuid-Limburg is de soort op meerdere locaties aanwezig.
- De Spaanse vlag (*Euplagia quadripunctaria*) is een wettelijk beschermde soort volgens de Habitatrichtlijn en wordt zelfs aangemerkt als prioritaire soort, wat betekent dat voor deze soort extra beschermingsmaatregelen

vereist zijn. De soort komt in meerdere biotopen voor waaronder in bossen en bosranden. Bosranden waar meerdere successiestadia in aanwezig zijn en een kruidenrijke ruigte aanwezig is vormen een geschikt leefgebied voor deze nachtvlinder. Ze profiteren dus vooral van gefaseerd beheer van zowel de kruidenlaag (maaien) als van de bosrand (de Vries, 2013). Zuid-Limburg is het kerngebied waar deze soort het meeste voorkomt. Van daaruit is de soort zich steeds verder richting het noorden aan het verspreiden en is reeds waargenomen in Overijssel. In België is de soort inmiddels verspreid over het gehele land aanwezig (waarnemingen.be) en neemt deze ook nog steeds toe.

Figuur 5. Spaanse vlag (Foto: Arno van Stipdonk)

Bijzondere macronachtvlinders

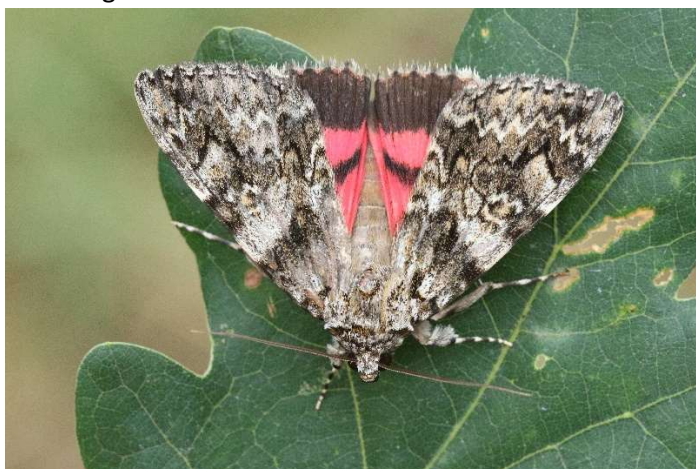
Naast typische soorten van bosranden zijn er ook soorten aangetroffen die landelijk erg zeldzaam zijn. Dit zijn deels soorten die voornamelijk in het Limburgse heuvelland voorkomen, maar ook enkele zwervende soorten.

- Nekspindertje (*Cyclophora annularia*) is een zeer zeldzame soort en komt voornamelijk voor in Zuid-Limburg en de duinen. Het nekspindertje wordt ieder jaar in een zeer beperkt aantal gebieden waargenomen. In het gebied Hoogcruts is één exemplaar geteld, in het Savelsbos zijn 30 nekspindertjes verdeeld over 12 plots geteld. Nekspindertje komt met name voor in oude bossen en struwelen, Spaanse aak (*Acer campestre*) is de waardplant van deze nachtvlinder.

Figuur 6. nekspindertje (foto: Arno van Stipdonk).

- Eikenweeskind leek lange tijd uitgestorven in Nederland en is in 2015 voor het eerst weer aangetroffen. Deze nachtvlinder was daarvoor gedurende 50 jaar niet meer in het land waargenomen. De laatste tien jaar worden sporadisch exemplaren gemeld, voornamelijk in het zuiden van het land. De soort lijkt zich de laatste jaren langzaam over de noordelijke helft van het land te verspreiden, in 2023 is een exemplaar in Groningen waargenomen. Tijdens dit project was één exemplaar in een LedEmmer aanwezig in het Colmonderbos.

Figuur 7. Eikenweeskind (foto: Rik Wever)

- De bandstipspanner (*Idaea degeneraria*) is in 2020 voor het eerst in Nederland waargenomen in de Hollandse duinen. De laatste jaren is de soort ook in een aantal andere provincies waargenomen. In augustus was in het Colmonderbos een exemplaar van de soort aanwezig aan de buitenzijde van een LedEmmer wat de eerste waarneming is voor de provincie Limburg. De bandstipspanner heeft een voorkeur voor warme habitatten zoals bosranden, kapvlakten, kalkgraslanden, zonnige hellingen en duinen. De soort is polyfaag wat wil zeggen dat de rupsen van meerdere plantensoorten leven. De rupsen worden met name aangetroffen op varkensgras (*Polygonum aviculare*), zuring (*Rumex spec.*), grote pimpernel (*Sanguisorba officinalis*) en paardenbloem (*Taraxacum officinale s.l.*).

Figuur 8. Bandstipspanner (foto: Arno van Stipdonk)

Bijzondere micronachtvlinders

Tijdens dit project zijn diverse zeldzame micronachtvlinders waargenomen waarvan de meest bijzondere hieronder worden besproken.

- Tijdens dit project is de eerste Lindebronsmot (*Roeslerstammia erxlebelli*) voor de provincie Limburg waargenomen. Deze microvlinder is in 2014 voor het eerst in Nederland waargenomen (Bontsema, 2017) en is tot nog toe vooral uit het Noordoosten van Nederland bekend. De laatste jaren duikt de soort op steeds meer plaatsen op en is zich richting het zuiden aan het uitbreiden. In België wordt de soort verspreid over het hele land waargenomen en neemt het aantal locaties waar de soort voorkomt ook toe. De rupsen van de lindebronsmot leven in het blad van lindes (*Tilia spec.*).

Figuur 9. Lindebronsmot (foto: Jurriën van Deijk)

- Ook de lindevouwmot (*Phyllonorycter issikii*) heeft linde (*Tilia spec.*) als voedselplant. In 2009 is de soort voor het eerst in Nederland waargenomen waarna hij zich verder heeft verspreid over Nederland en komt nu in vrijwel alle provincies voor.

Figuur 10 lindevouwmot (foto: Rik Weaver)

- Op de Sint-Pietersberg was in maart een exemplaar van de zeer zeldzame kruisbeslichtmot (*Zophodia grossulariella*) is een LedEmmer aangetroffen. Deze lichtmot wordt slechts af en toe in Noord-Brabant en Limburg waargenomen. De kruisbeslichtmot leeft voornamelijk in vochtige broekbossen waar de voedselplant kruisbes (*Ribes uva-crispa*) voorkomt (microvlinders.nl).

Figuur 11 kruisbeslichtmot (foto Rik Wever)

Bijzondere bijvangst

In het Bunderbos is de grote watergeest (*Chaetopteryx major*) aangetroffen op vijf verschillende locaties in de LedEmmers aangetroffen. Het leefgebied van deze zeer zeldzame schietmot is in Nederland beperkt tot Zuid-Limburg waar de soort tot 2025 op slechts enkele locaties bekend was. In 2025 is de soort op meerdere locaties in Zuid-Limburg waargenomen. De larven van deze schietmot leven in bronnen en bronbeekjes (Tempelman, 2022).

Figuur 12 grote watergeest (foto Rik Wever)

Literatuur

Bontsema S., L. Bot & J.H. Kuchlein, 2017. *Roeslerstammia erxlebelli* (Lepidoptera, Roeslerstammiidae), een nieuwe soort en een nieuwe familie voor de Nederlandse fauna. *Entomologische berichten* 77 (5): 261-267.

Microvlinders.nl

<https://microvlinders.nl/soorten/species.php?speciescode=430470&p=1>,
Geraadpleegd december 2025.

Tempelman D., K. Lock, M.J. Sanabria, C. Zuyderduyn & B. Koese, 2022. De Schietmotten van de Benelux (Trichoptera). *Entomologische tabellen* 14.

Vries, de M. F. W, D. Groenendijk & M. Hulgens, 2013. Een beschermingsplan voor de Spaanse vlag in Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 102(8): 177-183.

Waarnemingen.be

<https://waarnemingen.be/species/1766/>
Geraadpleegd december 2025

Bijlage 1 Overzicht van de onderzochte locaties

TBO	Strook	Gebied	Expositie	Maatregel	nummer	X-coördinaten	Y-coördinaten
Bosgroepen	35	Kloosterbos	ZW	Bosrand beheer/ Extensieve dunning	val 1	195380	312768
					val 2	196012	312741
SBB	18	Gerendal west	ZO	Bosrand beheer/ Extensieve dunning	val 1	187558	316605
					val 2	187468	316556
SBB	19	Gerendal oost	W	Bosrand beheer/ Extensieve dunning	val 1	187866	316096
					val 2	187880	315384
SBB	51	Gerendal west	O	controle	val 1	187430	316233
					val 2	187422	316205
SBB	50	Gerendal oost	W	controle	val 1	188524	316225
					val 2	188531	316163
Bosgroepen	58	Kloosterbos	ZW	controle	val 1	196028	312870
					val 2	196004	312846
NM	37	Pietersberg	schaduw	Bosrandbeheer	val 1	176347	313630
					val 2	176372	313625
NM	42	Pietersberg	Z	controle	val 1	176112	313675
					val 2	176104	313683
SBB	15	Bunderbos	O	Aanpassing bos langs het spoor. Verwijderen exoten (acacia) en verbeteren veiligheid van het spoor.	val 1	180555	326540
					val 2	180561	326509
SBB	16	Bunderbos	O	Aanpassing bos langs het spoor. Verwijderen exoten (acacia) en verbeteren veiligheid van het spoor.	val 1	180878	327917
					val 2	180902	327948
SBB	17	Bunderbos	W	Aanpassing bos langs het spoor. Verwijderen exoten (acacia) en verbeteren veiligheid van het spoor.	val 1	179664	323781
					val 2	179702	323873
SBB	43	Bunderbos	O	controle	val 1	180740	327536
					val 2	180711	327449
SBB	44	Bunderbos	O	controle	val 1	180619	326217
					val 2	180620	326211
SBB	45	Bunderbos	W	controle	val 1	179951	324343
					val 2	179966	324367
NM	12	Hoogcruts	W	Inrichting van stapstenen en migratieroutes tussen N2000 gebieden Noorbeemden & Hoogbos en Savelsbos en Gulpdal	val 1	187017	309185
NM	13	Hoogcruts	Z	Inrichting van stapstenen en migratieroutes tussen N2000 gebieden Noorbeemden & Hoogbos en Savelsbos en Gulpdal	val 1	186707	309513
NM	64	Hoogcruts		controle	val 1	186207	309470
					val 2	186143	309479
SBB	24	Savelsbos	Z en ZO	Herintroductie hakhoutbeheer tbv H3160_B met overstaanders	val 1	181725	311296
					val 2	181761	311279
SBB	25	Savelsbos	O	Herintroductie hakhoutbeheer tbv H3160_B met overstaanders	val 1	180068	311360
					val 2	180069	311444
SBB	26	Savelsbos	O en Z	Herintroductie hakhoutbeheer tbv H3160_B met overstaanders	val 1	180183	311570
					val 2	180236	311579
SBB	27	Savelsbos	ZO	Herintroductie hakhoutbeheer tbv H3160_B met overstaanders	val 1	180018	311278
					val 2	179964	311233
SBB	28	Savelsbos	Z	kapcyclus introduceren	val 1	179975	310607
					val 2	180041	310619
SBB	38	Savelsbos	ZO	controle	val 1	180189	310574
					val 2	180253	310587
SBB	39	Savelsbos	ZW	controle	val 1	179690	310712
					val 2	179676	310744
SBB	40	Savelsbos	ZO	controle	val 1	181798	311260
					val 2	181829	311246
SBB	41	Savelsbos	ZO	controle	val 1	180378	311747
					val 2	180443	311794

